

Lent a gödörben

Németh István

Korán reggel, még ágyban voltam, átszólt a Seres szomszéd, mennék-e tuskót szedni.

— Hová?

— Ki a Birgés-tanyára.

— Milyen? Eper vagy akác?

— Ez is, az is, de akkorák, mint egy ökör.

Nem mondtam azt se, hogy megyek, azt se, hogy nem megyek. Hallgattam. A dolgomtól mehetnék, Seres szomszédal valamikor nagyon sok tuskót kiszedtünk, értek hozzá, meg épp arra való idő van, de ahogy a szomszéd a Birgés-tanyát említette, mellbe ütött valami. Ezért nem tudtam mindjárt dönteni.

— Na, gondold meg, mert ha nem jössz, szólok másnak — sürgetett Seres.

— Persze, hogy mén — mondta a feleségem. — Ugorj, mit nézed a gerendákat? — lépett az ágyhoz. — Nagyon szereted a meleg szobát, a szén meg elég drága, nem győzzük...

Leereszkedtem az ágyról. Kedvetlenül kérdeztem:

— Haza is szállítja?

Gondoltam, ha Birgés nem szállítja haza a tuskókat, én azért nem fogadok külön fuvarost. Akkor inkább hagyom. Semmi kedvem se volt a Birgés-tanyára menni, hogy miért, magyarázni nem akartam.

— Azt mondta, ha leesik a hó, hazahordja. Szánkóra könnyebb rakodni, mondta, de úgy is van.

— De ha nem esik hó?

— Akkor ott kint összehasogatjuk, és hazahordja kocsin.

— A krampácsod megvan még? — kérdeztem öltözködés közben.

— Az enyém? — nézett rám csodálkozva. — Hogyne volna, de azért te is hozd a tied, mert olyan a föld, mint a szikla.

A feleségem már be is csomagolta az elemózsiát, láttam, két deci pálinkát is tett mellé, mint ahogy régen szokta, amikor tuskót szedni jártam. Még mosolyogtam is magamban: lám, az asszony nem felejtette el a pálinkát.

kát, pedig már vagy tizenöt éve nem járok ilyen téli munkára.

— A presnyákot nem veszed föl? — kérdezte az asszony, s már húzta is elő az ágyfejből.

El is felejtettem már ezt a kopott báránybőr-bekecset, az ég tudja, mikor volt rajtam utoljára, de azt tudom, hogy tuskót szedni mindig fölvettem, könnyen mozog benne az ember, mégse fázik meg.

Olyan volt nekem ez a készülődés, mint a tizenöt év előttiék, amikor még szükségből jártam fát vágni meg tuskót szedni, valahogy még a szobának a levegője is olyan lett hirtelen, és úgy tetszett, mintha tegnap reggel indultam volna utoljára tuskót szedni, pedig hát vagy tizenöt év múlt el közben. Na, rendben van, indulhatunk.

Száraz hideg volt kint, kopogott a fagy a bakancsunk alatt, jólesett a gyaloglás, noha én nem valami nagy kedvvel mentem Birgés András tanyájára.

Már jócskán kint jártunk a határban, amikor eszembe jutott: hogyhogy éppen engem hívtott Seres szomszéd tuskót szedni, amikor már évek óta át se jár hozzánk? Nem mintha haragba lettünk volna, hanem egyszerűen csak elszokott tőlünk, mint más emberek is a tizenöt esztendőben, akikkel valamikor együtt kerestem a kenyeret. Máskor se a barátság, inkább a közös munka kötött össze bennünket, vagyis a hasonló munkabírás és munkatempó, ami a bandákban dolgozó embereknél a legfontosabb. Annak idején nem azért fogtunk fel közösen ilyen vagy olyan munkát, akár tuskószedést is, mert szomszédok vagy cimborák voltunk, hanem mert kitalasztaltuk egymásról, hogy a munkában jól összeillünk, mint két egyforma gép. Ez volt a fontos, nem a szomszédság, és így megtaláltuk volna egymást akkor is, ha más-más utcában lakunk. De hány éve nem dolgoztunk már egy bandában! Nekem hosszú éveken át egészen más természetű munkát szemeltek ki, mint amihez gyerekkorom óta hozzászoktam. Egyre jobban fürta az oldalamat, tizenöt év után ma reggel miért éppen engem hívtott tuskót szedni Seres szomszéd.

— Hogy pont nekem szóltál, szomszéd? — kérdeztem.

— Tudtam, hogy itthon vagy, ráérsz megint.

— Hát itthon vagyok megint — mondtam. — Rá is érek most már.

Seres nem szólt erre semmit, én is hallgattam. Jobb is volt így, mert nem bírnám kiállni szó nélkül, még ma se bírnám kiállni szó nélkül, ha valaki példázgatni kezdene az elmúlt időkről olyan szemforgató módon, mintha engem akarna vigasztalni, amiért kiestem abból a bizonyos szerkből, amire, úgymond, tán fel se kellett volna ülnöm.

Szóval szótlánul ballagtunk a Birgés-tanya felé, s engem egyre erősebben elfogott valami nyugtalanság. De mindegy, ezt most már meg kell szokni! Azért, mikor beléptünk a nagy tanyaudvarba, egy pillanatra elfutott valami szégyenféle: eljöttem kiásni Birgés András fatuskóit, mert szeretem a meleg szobát és mert drága a szén? Épp ide kellett eljőnnöm ismét földet, lyukat ásni? Szinte éreztem, hogy meredezik az arcomon a borosta, de most már nem fordulok vissza!

Seres bement szólni, hogy megérkeztünk, kezdjük a munkát. Engem is húzott volna befelé, kicsit megpihenünk a melegen, mondta, de én csak mentem hátra a fatuskókhoz, majd ott megvárom. Leraktam a szerszámokat, az elemőzsiás tarisznyát felakasztottam egy közeli kerítéskaróra, aztán rágyújtottam, ácsorogtam, már kezdtem fájni, gondoltam, nem várom Serest, nekieresztettem az ásót a földnek. Úgy pengett a megfagyott föld, mint a szikla, elrúgta magától az ásót, no majd budákkal. Dolgoztattam lassan, noha inkább lett volna kedvem körülnézni a tanyán, ami egy látásra is

vajmi keveset hasonlított a tíz-tizenkét év előttihez, most takaros volt, látszott rajta, hogy igencsak gondját viselik — de most nem fürkészni jöttem ide, hanem tuskót szedni.

Én mennél jobban abriktoltam a csákánnyal a fagyos földet, annál jobban hasogatta a szívem táját a fagyos érzés: mégis idejutottál, megint itt ászod a gödröt. Nem köllött megköpnöm a tenyeremet, nem győztem törölgetni, úgy izzadt.

De végre kimászott Seres. Egyedül jött.

— Annyit beszélt András bácsi felesége, hogy alig tudtam tőle szabadulni — mondta jókedvűen, veres arccal, nyilván borozgatott odabent.

— Hát András bácsi? — kérdeztem száraz torokkal.

— Ő bement a faluba. Azt mondja Julis néni, hogy egy autó pulykát vitt be a piacra.

— Közeleg a karácsony...

— Igen... No, milyen, kemény?

— Meglehetősen kemény — mondtam. — De csak egy ásónyomnyit. Aztán, mint a vaj.

Éreztem, megnyugtat az a tudat, hogy Birgés András nincs a tanyán. Még csodálkoztam is magamban: hát félek én tőle?

Dél felé berobogott egy autó a tanyaudvarba. Birgés szállt ki belőle. Épp egy óriási eperfatskót ástunk ki, derékig benne álltunk a gödörben, fél szemem azért ott repdesett az autó körül. Birgés elindult befelé, de a gangról, hogy megpillantott bennünket, visszafordult. Komótosan jött felénk, valami magot törögethetett, mert folyton a szája elé kapdosta a kezét.

Megállt a gödör mellett, a földhányás tetején, nekem úgy rémlett, nagyon sokáig állt ott, míg végre azt mondta:

— Adjon az úristen.

— Adjon... — mondta Seres, és a lapátnyélre támaszkodott.

— Jó napot — mondtam én, de azért tovább abriktoltam a fejszével a vastag, nyers fagyökeret.

Éppen hogy csak odavettem a szemem Birgés irányába, mégis mindent láttam, mintha isten tudja, mióta nézném ezt az embert. Szétvetett lábbal állt, végig kigombolt nagykabátban, pocakját egy szál csíkos parget ing takarta csak, az állát belesüllyesztette a tokájába, és közömbösen rágta a tökmagot. Egy tökmaghéj épp a bakancsom orrára repült, nyáltól csillogott.

A fejszém beszorult, avval bajlódtam.

De az eszem kereke csak máshol járt. Ideges voltam, nagyot rántottam a fejszén, megtántorodtam és térdrebuktam. Bekecsem hátára morzsás göröngy szóródott. Hirtelen felkaptam a fejem. Seres szomszéd lépett ki a gödörből.

Elébeem tolakodott egy kép, mint valami gonosz és konok gyerekkori álom, amelyről szinte már nem is tudtam. Most mégis olyan elevenen állott előttem, mintha valaki rávilágított volna: Birgés András állt egy nagy gödör szélén sápadtan és letörten, összehúzott szemében a gyűlölet parazsa égett, én meg álltam a nagy gödörben a penészes, megrohadt kukoricacsövek tetején, és kiszáradt lélekkel, fáradtan néztem Birgés Andrást...

Kirántottam a szívós, vastag fagyökérből a fejszét. Főlegyenedtem. Szememet marta az izzadság.

— Á, te vagy az, öreg fiú, most ismerlek meg! — kiáltott rám jókedvűen Birgés András. — Bújj már ki abból a gödörből! Hogy vagy?

Kitápázkodtam a gödörből. Éreztem, hogy valami kényszerű mosolyféle széthúzza az arcomat, mintha erősen feszítenék, de az izmok alig en-

gednek, mintha azok is szívós fagyökérből volnának; éreztem, hogy fáj, mégis mosolyogtam.

— No, ezt egykönnyen nem billentitek innen ki — kacarászott Birgés az óriási eperfatuskóra célozva. — Tudjátok ti, hány éves fa volt ez? Legalább kétszáz éves. Hogy is emelitek majd ki a gödörből?

Egy jó pipahujányit beszélgethettünk, no ugyan én kettőt se szóltam, csak álltam a földhányás tetején, a nagy gödör fölött és hallgattam, közben el-elmosolyodtam avval az arcizomfájdító mosollyal, mint az előbb, de muszáj volt, nem akartam magam elárulni, és mert Birgés valóban kacagtató dolgokat mondott, mintha nem is emlékezne már arra a régi őszi délutánra ugyanezen a tanyaudvaron, pedig hát engem ott, akkor ismert meg. Valóban elfelejtette volna? Honnan tudjam én azt megmondani? Én nem felejtettem még el, és sohasem is felejttem el, de szégyelljem-e magam miatta?

Evvel vergődtem aztán aznap egész délután, meg másnap is, harmadnap is, és azóta is mindig, ahányszor csak eszembe jut.

